

MENYHÁRT JÓZSEF

A katolikus egyházpolitika nyelvi vetületei Szlovákiában

A katolikus egyházpolitika nyelvi vetületei Szlovákiában

A kétnyelvűség, tehát két nyelv rendszeres használata a társadalomban csak akkor tartható fenn huzamosabb ideig, ha az egyes nyelveknek jól körülhatárolható funkciói vannak (Bartha 1999, 123). Az a nyelv, amely a magánszférára, a családi életre szorul vissza, néhány generáción belül el szorított tűnni (Hermann és Imre 1987, 528; Kiss 1994, 110). Ilyenkor a beszélők az addig használt nyelvről egy másik használatára térnek át, vagyis nyelvcsereére kerül sor.

Az egyházak és a nyelvhasználat összefonódása alapvető tény: a kereszténység történelmében az első pünkösdtől kezdődően a bibliafordításokon, a reformáción keresztül vezet az út napjainkig. Dolgozatomban szlovákiai magyar katolikus papokkal készített kérdőíves vizsgálatok és interjúk anyagából kiindulva igyekszem számba venni azokat egyházpolitikai tényezőket, amelyek hatással vannak (és várhatóan hatással is lesznek) a szlovákiai magyarság nyelvhasználatára, nyelvmegtartására, esetleges nyelvcserejére. A kérdés katolikus egyházpolitikai vonatkozásaival behatóbban egy 2003-ban elvégzett kutatás során foglalkoztam először, jelen írás az újabb fejleményeket kísérli meg számba venni, ill. azokat némely vonatkozásában Rontó Orsolya kutatási eredményeivel összevetni (Rontó 2007). Dolgozatom nem lép fel a teljesség igényével: az eddigi egyházpolitikai és egyháztörténelmi elemzések sorába illeszkedve főképpen a jelen szlovák katolikus egyházpolitika nyelvi, nyelvhasználati hatását igyekszem felmérni és bemutatni.

1. A katolikus egyház helyzete Szlovákiában

A rendszerváltás óta több írás foglalkozott a kisebbségi magyar híveket tömörítő szlovákiai egyházak történelmével és politikájával: Sebők László a

katolikus egyházszerkezet Trianon óta történt változásairól (Sebők 1991, 65–88), András Károly a magyar kisebbség egyházi életéről (András 1991, 13–37), Gyurgyík László pedig a szlovákiai magyar felekezetek demográfiai helyzetéről (Gyurgyík 1991, 131–139) publikált. A Szlovákiában működő, magyar kisebbségeket tömörítő felekezetek kiváló ismerője, Molnár Imre több alapos elemzésben (Molnár 1991, 89–101, 105–120; 1998, 207–257) ismertette az egyházak helyzetét. Az egyházak aktuális eseményei iránt fokozott figyelmet tanúsított a rendszerváltás utáni szlovákiai magyar sajtó is. A legfrissebb szakpublikáció ebben a témában a Fórum Kisebbségkutató Intézet által kiadott *Magyarok Szlovákiában* sorozat harmadik (Kultúra) kötete, amely A. Kis Béla a református, Zsidó János pedig a katolikus egyház szerepét tekinti át az 1989–2006 közötti időszakban (vö. Csanda-Tóth [szerk.] 2006, 161–207). András Károly a Szlovákiában Trianon után létrejött magyar kisebbségi egyháztörténetet négy korszakra bontja (András 1991, 13–14):

- a két világháború közötti húsz évig tartó csehszlovák korszak;
- a visszacsatolás kora;
- a magyarelles hullám, majd az ezt követő kommunista elnyomás ideje;
- a rendszerváltás után következő időszak.

Az 1989-es fordulat után a korábban csak elméletben létező vallásszabadság valósággá vált. A kisebbségek nyelvhasználata és nyelvmegtartása szempontjából nézve kedvező fejlemény volt a magyar nyelven működő hitéleti intézmények létrejötte. A várakozással ellentétben a rendszerváltás után sajnos sem az állam, sem az egyes felekezetek valláspolitikája nem vált kisebbségbaráttá az új körülmények között (Lanstyák 2000, 91). Bár a szlovákiai magyar hívők a rendszerváltást követően viszonylag szabadon szervezhették mozgalmukat, társadalmi szervezetekbe és pártokba tömörülhettek, érdekeik védelmére alapítványokat hozhattak létre, de lényegében ugyanazon megoldatlan problémákkal kellett szembenézniük, mint az elmúlt csaknem kilenc évtizeden keresztül.

2. Egyház és nyelv – a felekezetek szerepe a nyelvmegtartásban

A vallás – különösen intézményesült formájában – minden korban a nyelvhasználatot befolyásoló tényezőként lépett fel (Kiss 1995, 113). Többségi, de különösen kisebbségi helyzetben a felekezetek nem csupán a hitélet és a nemzeti kultúra szempontjából játszanak fontos szerepet, hanem – intézményként értelmezve – lehetőséget nyújtanak a kisebbségi nyelv emelkedett funkciókban való használatára is (Lanstyák 2000, 119; 2002, 145). A kisebbség szempontjából tehát alapvetően fontos kérdés, hogy hitéletét saját anyanyelvén gyakorolhassa. Ez a tényező megőrzi a kisebbségi nyelv

presztízsét még olyan politikai helyzetben is, amikor azt más emelkedett funkciókból – pl. a hivatalos ügyintézésből – kiszorítják.

Szlovákia lakossága nemcsak etnikai, hanem vallási szempontból is változatos. A 2001-es népszámlálás adatai alapján Szlovákiában ezer emberből 689 katolikus, 130 felekezeten kívüli, 69 evangélikus, 41 görög katolikus, 20 református, 9 pravoszláv, 4 Jehova tanúja, 30 esetében nem ismerjük a vallási hovatartozását, míg a maradék más kisebb felekezethez tartozik. Az 1991-es és a 2001-es népszámlálás adatai alapján az ország felekezeti megoszlása a következő táblázatban foglalható össze:

1. táblázat. Szlovákia nemzetiségeinek felekezeti megoszlása (1991-2001)

Felekezeti hovatartozás	1991			2001		
	Szlovákia összesen	Ebből magyar	Ebből szlovák	Szlovákia összesen	Ebből magyar	Ebből szlovák
Római katolikus	60,4	64,9	60,8	68,9	72,8	69,9
Görög katolikus	3,4	1,2	3,5	4,1	1,6	4,1
Evangélikus	6,2	2,2	6,9	6,9	1,5	7,8
Református	1,6	11,4	0,4	2,0	15,5	0,6
Pravoszláv	0,7	0,0	0,5	0,9	0,0	0,7
Zsidó	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Egyéb	0,6	0,8	0,5	1,1	1,1	1,0
Ismeretlen	17,4	12,9	17,6	3,0	1,1	2,2
Felekezeten kívüli	9,8	6,6	9,9	13,0	6,4	13,7
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: Statisztikai Hivatal, ill. Gyurgyík 1994, 121, ill. 2004, 158; 2006, 73

3. A szlovákiai magyar katolikus hitélet alapvető gondjai

A szlovák katolikus egyház nyelvpolitikájával kapcsolatos vizsgálataimat két különböző kutatási módszerrel végeztem. Egyrészt interjúkat készítettem katolikus papokkal, amelyek során lelkipásztori tevékenységüknek jelenlegi és korábbi plébániáján tapasztalt nyelvi, nyelvhasználati gyakorlatáról kérdeztem őket (vö. Menyhárt 2003; 2004).

A szlovák katolikus egyház jelenlegi nyelvpolitikája és annak hatása a magyar hívők nyelvhasználatára elválaszthatatlan a magyar katolikus hitélet alapvető gondjaitól. Ezek a következők:

a) Magyar anyanyelvű főpásztor hiánya

Annak ellenére, hogy a magyar nyelvű hívek Szlovákiában az utolsó két népszámlálás adatai alapján a szlovák katolikus egyháznak több mint 10%-át alkotják, mégsem rendelkeznek megfelelő főpásztori képvisellel a Szlovák Püspöki Karban.

Összehasonlítóképpen érdemes megemlíteni, hogy Ukrajnában a kisebbségben élő kárpátaljai szlovák katolikusoknak van szlovák püspökük, Mons. Milan Šášik személyében. Kanadában, Toronto székhellyel létezik egy eparchia 10 400 görög katolikus hívő számára: ezt hét plébánia alkotja, amelyeknek szintén van szlovák püspöke, Mons. John Pažak személyében. Az USA-ban élő szlovák katolikusoknak is van szlovák püspökük, Mons. Jozef Viktor Adamec személyében. A Romániában, Szerbiában és Ukrajnában élő magyar katolikus kisebbségnek szintén van magyar nemzeti-ségű püspöke. Kivételt képez Szlovákia, ahol 400 000 magyar nemzeti-ségű hívőnek nincs magyar püspöke, de még olyan püspöke sem, akinek a Szlovák Püspöki Kartól megbízatása lenne a magyar kisebbség ilyen népes csoportjának lelkipásztori ellátására. Paradoxon, hogy a roma katolikus kisebbségnek Szlovákiában, bár kisebb létszámú, szintén van megbízott püspöke, Mons. Bernard Bober személyében (lásd a magyar nemzeti-ségű híveknek és lelkipásztoraiknak a Szlovák Püspökkari Konferenciához címzett nyílt levelét).

A nyelv és a nyelvhasználat kérdése megjelenik a katolikus magyar püspök kinevezését elutasító érseki argumentációban is. Ján Sokol a magyar híveket „magyarul beszélő hívekként” (maďarsky hovoriaci veriaci) értelmezi. A látszólag apró terminológiai eltérés mögött az a gondolat húzódik meg, hogy a szlovák és a magyar híveket csupán a nyelvük különbözteti meg, és hogy ez a különbség elhanyagolható. Az elhanyagolhatóság fogalma ebben a helyzetben többségi és nem kisebbségi szemszögből értendő: az a hallgatóságos felfogás áll mögötte, hogy a kisebbség a hitéért lemondhat az anyanyelvéről.

A mintegy 110 000 tagot számláló Szlovákiai Református Keresztény Egyházba tömörülő református vallású szlovákiai magyarok a főpásztor kérdésében jobb helyzetben vannak a katolikus felekezethez viszonyítva: Fazekas László személyében magyar a református püspök Szlovákiában.

b) Magyar nyelvű papok és papi hivatások hiánya

- a lelkipásztori szolgálatot teljesítő magyar papság elöregedése;
- a papi utánpótlás hiánya;
- a fiatal papok elvándorlása.

Míg a református lelkészek anyanyelvükön készülhetnek fel Isten ígéjének hirdetésére a komáromi Calvin J. Teológiai Akadémián (amely 2004 szeptemberétől a Selye János Egyetem önálló karát alkotja), a katolikus teológusok csak szlovák nyelvű képzésben vehetnek részt Szlovákiában a pozsonyi Comenius Egyetem Római Katolikus Teológiai Karán és a kihelyezett karokon Nyitrán, Szepesváralján, Besztercebányán, valamint a rózsahegy Katolikus Egyetem Kassán működő Teológiai Karán. A görög katolikus teológusok Eperjesen tanulnak. Magyar nyelvű katolikus papi képzés nincs

Szlovákiában, pedig hasznos lenne, ha legalább az egyházi szónoklattant és a gyakorlati teológiát magyarul tanulhatnák a magyar anyanyelvű katolikus papnövendékek.

c) A magyar nyelvű katolikus kispapok anyanyelvű képzésének hiánya, ill. a szlovák nyelvű kispapok magyar nyelvi képzésének nehézsége

A papokkal, ill. lelkészekkel folytatott interjúk és kérdőíves felmérések egyértelműen bizonyították, hogy a szlovákiai magyar katolikus és református klérus tisztában van azzal a ténnyel, hogy hivatásuk a szlovákiai magyar közösségben nem csupán lelki, de nyelvi „pasztorációs” szerepet is ruház rájuk. Tudatában vannak annak, hogy a magyar liturgiának fontos, nyelvmegtartó szerepe van.¹ A megkérdezett papoknak és lelkészeknek (vö. Rontó 2007) a magyar és a szlovák nyelvhez való viszonya a következő táblázatban foglalható össze:

3. táblázat. Katolikus papok véleménye a magyar nyelvről (vö. Menyhárt 2004)

Település	Papok véleménye a magyar nyelvről	a szlovák nyelvről
Bős	kifejezőmódban gazdag	grammatikailag nehéz,
kevésbé színes		
Dunaszerdahely	édes anyanyelv	hivatalos nyelv
Fél	a legszebb nyelv a világon	kommunikáció miatt
fontos		
Nyékvárkony	szép és gazdag	távoli

1., Szerintem nagyon fontos, hogy a lelkésznek helyén legyen a szíve ilyen szempontból. Tehát hogy tekintettel legyen arra, hogy egy-egy közösségnek, ahol ő lelkész, megvan a saját öröksége. Az örökség nemcsak azt jelenti, hogy van templom meg épület meg ingatlan, hanem azt, hogy van kulturális és nyelvi öröksége. S ennek a kulturális-nyelvi örökségnek az őrző-jének is kell lennie a lelkésznek. Ez egy alapvető szempont, és én úgy gondolom, hogy a lelkészek túlnyomó többsége ezt számon is tartja.” (A. K., lelkész véleménye, vö. Rontó 2007, 17.)

4. táblázat. Református lelkészek véleménye a magyar nyelvről (vö. Rontó 2007)

Település neve	A lelkészek véleménye	
	a magyar nyelvről	szlovák nyelvről
Kassa	a létezés alapja	mivel államnyelv, szükséges tudni
Abaujszina	kifejezőmódban gazdag	egyszerűbb nyelv a magyarnál
Csécs	nyelvileg gazdag	nyelvileg szegény
Felsőláng	csodálatos, kifejező, érzelmileg mély	nem nehéz nyelv
Nagyida	gazdag szókincsben	szörnyű szókinccsel rendelkezik a
Körtvélyes	anyanyelv	idegen nyelv

Az interjúkból viszont tisztán kiérződik az is, hogy a megkérdezett katolikus papok és református lelkészek nincsenek megelégedve saját nyelvtudásukkal, néhányan közülük nem biztosak a saját anyanyelvük, a magyar nyelv használatában. A megkérdezett katolikus papság érzi a rá nehezedő nyelvi felelősség súlyát, de sem a szemináriumban folytatott tanulmányok, sem esetleges továbbképzések nem teszik lehetővé anyanyelvhasználatába vett hitének erősítését.

A plébániákra kerülő magyar papok csupán önképzéssel tarthatják életben, bővíthetik a magyar nyelvre és irodalomra vonatkozó, jórészt még a középiskolákban elsajátított ismereteiket. Azok számára pedig, akik magyar anyanyelvük ellenére szlovák nyelven végezték tanulmányaikat, még ez a lehetőség sem marad: ők teljesen önnön szorgalmukra hagyatkozhatnak csak. Szlovákiában a katolikus teológusok képzése ugyanis szlovák nyelvű. Papi tanulmányaikat szlovákul végzik, de lehetőségük van külföldi tanulmányútra, részképzésre is menni. Arra is van mód, hogy a szlovákiai szemináriumban megkezdett tanulmányaikat érseki jóváhagyással Magyarországon folytassák és fejezzék be, míg pappá szentelésükre Szlovákiában kerüljön sor. A papszentelés után egyházi engedéllyel doktori tanulmányokat is folytathatnak, de a bevett gyakorlat az, hogy káplánként a közpapi pályán elindulva különböző plébániákon teljesítenek szolgálatot mindaddig, amíg plébánosként önálló plébánia élére nem helyezik őket. A katolikus egyházban az Egyházi Törvénykönyv egyházi hivatalokról rendelkező fejezete kimondja, hogy a részegyházában lévő egyházi hivatalok betöltése a megyéspüspöknek joga (vö. ET 157. kánon).

A magyar anyanyelvű végzős szeminaristának természetesen fontos, hogy hova helyezik őt káplánként, majd később plébánosként: vajon magyar nyelvű plébániára kerül vagy vegyes nyelvű, esetleg szlovák egyházközségbe? Mivel nagy a magyar paphiány, így jó esélye van magyar, eset-

leg vegyes egyházközösségbe kerülnie, ahol különösebb gond nélkül miséz magyarul vagy akár szlovákul is. De mivel tanulmányait a szemináriumban szlovák nyelven végezte, így az sem okoz számára különösebb gondot, ha többségi nyelvet beszélő egyházközösségben kezdené meg papi hivatását.

A szlovák anyanyelvű végzős szeminarista számára viszont egyáltalán nem mindegy, hogy szlovák egyházközösségbe, netalán nemzetiségileg vegyes plébániára vagy színmagyar közösségbe kerül. A nyolcvanas évek elejéig a szlovák anyanyelvű kispap a szemináriumi tanulmányainak minden évben kötelezően tanulta a magyar nyelvet. Az órákat szombat délelőtt tartották, a tananyag pedig minden évben ugyanaz volt. Az ötéves képzés később négy, majd a jelenleg érvényben lévő kétszemeszteres magyarnyelv-oktatásra szűkülte, célja pedig kimerült a magyar nyelv olvasásának elsajátításában. Tehát a ma végzős szlovák nyelvű kispapok magyarul legfeljebb olvasni tanulnak meg. A szemináriumban magyar nyelvet oktató fiatal pap véleménye szerint csodát nem lehet várni: ha a szeminaristák megtanulják a liturgikus szövegeket magyarul elolvasni, akkor az óra már teljesítette küldetését.

A papszentelés után a szlovák anyanyelvű kispapok közül néhányan félnek a magyar plébániára történő helyezéstől, hiszen van rá példa, hogy mennyire nem tud beilleszkedni a rábízott egyházközösségbe a magyarul nem tudó, a számára idegen nyelvet a lelkipásztori szolgálat éveit alatt meg nem tanuló plébános. Ha szlovák pap kerül magyar plébániára, nem kell, hogy megszűnjenek a magyar szentmisék, de a hívek nem kapják azt a lelki (és nyelvi) élményt, amit a szentmisének nyújtania kellene. Ha az idegen nyelvű pap a legnagyobb empátiával és toleranciával is igyekszik kielégíteni magyar nyelvű egyházközösség vallási igényeit, jó ideig nem tud magyarul gyóntatni, szentbeszédet megfelelő magyarsággal megírni és felolvasni, grammatikailag hibás szerkezeteket, félreérthető, olykor nevenséges kifejezésekkel törheti meg a szertartás lényegét. Így lesz a legszentebb papi próbálkozás ellenére is a Júdás csókjából „Júdás csókája”, ezért üdvözölheti az eskető lelkiatya a szertartás résztvevőit az „anyaszennyház nevében” és bocsáthatja útjukra őket azzal, hogy „ezentúl a szeretet fog bennetek lakkozni!...” (Új Szó, 2002. február 5.), és ezért fakaszt akaratlanul is mosolyt a segédpüspök „*ámikor a Szentánya beszártá á bázilika kápuít*” mondata.

Ezek a nyelvi-stilisztikai botlások még a könnyebb, az akár még szimpátiát is ébresztő nyelvi hibák kategóriába tartoznak, hiszen a magyar nyelvet megtanulni igyekvő pásztor a közösség általában befogadja. Nem szabad viszont figyelmen kívül hagyni azt a ténytet, hogy még a közösségi életet felvirágoztató, törekvő szlovák plébános is hatással van a templomba járó gyülekezet nyelvhasználatára: megváltoztatja, szükségéből kétnyelvűvé teszi az addig egyanyelvű magyar egyházi liturgiát. Nyelvi rendet bont, és akarva-akaratlan hozzájárul a kisebbségi nyelvhasználati körének beszűküléséhez,

és így akár a nyelvcsere előkészítőjévé, felgyorsítójává válhat. Ez a jelenség figyelhető meg a Nyitra-vidéken, ahol a magyar nyelv erősen előrehaladott erózióját a vegyes nyelven tartott szentmisék is segítik. A zoboralji nyelvszigeten élő magyarság katolikussága jóval magasabb a szlovákiai, sőt a szlovákiai magyar átlagnál, a vallásosság itt nem csupán a statisztikai adatokban van jelen, hanem a mindennapi élet szerves része (Sándor 2000, 49). A kétnyelvűség a Zoboralján a mindennapi kommunikáció természetes jelensége, így a két nyelv használata megjelenik a legtovább funkcionáló nyelvhasználati szintéren (Borbély 1993, 85), a vallási életben is. Kolonban ha szlovák nyelvű hívek is részt vesznek a magyar nyelvű szentmisén, a plébános a szentbeszédet szlovákul is összefoglalja (Sándor 2000, 49), Bábindalon pedig még a magyarnak hirdetett szentmise is vegyes nyelvű. Erre akad példa a túlnyomó többségében magyar Csallóközben (pl. Dunaszerdahelyen) is.

d) Intézményi és szervezeti problémák

- a magyar nyelvű hitoktatóképzés;
- a hivatásgondozás;
- a papi továbbképzés;
- a céltudatos felnőtt lelkigondozás;
- a rétegpasztoráció, ill. az ifjúság gondozás hiánya;
- az egyházi oktatási intézmények alacsony száma.

e) A felelős szlovák főpásztori karnak a magyar ajkú katolikusok gondjaihoz való közömbös hozzáállása,

illetve hallgatólagos, esetenként nyíltan vállalt magyarellenessége (a magyar érületű papok elmozdítása a magyar egyházközösségekből, helyükre gyakran magyarul alig vagy csak nagyon gyengén tudó szlovák papok helyezése).

f) Az új egyházmegyék létrehozatalakor a tömbben élő katolikus magyarság felaprózására való törekvés

A magyar római katolikusok 2008. február 14-ig négy egyházmegyében éltek, melyeknek élén minden esetben szlovák püspök állt.

1. ábra. A magyar római katolikusok egyházmegyéik szerint 2008. február 14-ig

2008. február 14-én a szlovákiai Katolikus Egyház legfelsőbb képviselői kihirdették a római katolikus egyházmegyéik átszervezését, ill. két új egyházmegye megalakítását.

2. ábra. A magyar római katolikusok egyházmegyéik szerint 2008. február 14-től

Az egyházmegyei átszervezésre vonatkozó terv kidolgozásánál a Szlovák Püspöki Kar nem volt tekintettel arra, hogy ilyen megoldással megbomlik az egy tömbben élő magyar nemzetiségű hívek természetes egysége az egykori Pozsony-nagyszombati Főegyházmegye területén. Az egyházmegyei átszervezés mellett a Szlovák Püspöki Kar tervezetében nem kérte a Szent-széket arra, hogy a magyar nemzeti kisebbség soraiból nevezzen ki püspököt vagy olyan püspököt, aki megfelelő joghatósággal megbízva láthatná el

a hívek szolgálatát a nemzetiségileg vegyes területeken. Az egyházmegyék átszervezése nincs összhangban a II. Vatikáni Zsinat *Christus Dominus* című dekrétumának a 23. pontjában² megfogalmazott irányelvekkel sem, ezáltal pedig nem kedvez a szlovákiai magyar katolikus kisebbségnek. Sajnálatos, hogy sem az egyházmegyei átszervezés kihirdetésében, sem pedig a Szlovák Püspöki Kar nyilatkozatában nem esett szó a magyar katolikus kisebbségről, illetve nem hangzott el olyan ígéret, miszerint a közeljövőben kedvező megoldást keresnek lelkipásztori ellátásukra.

4. Összegzés

Szlovákiában a szlovák katolikus egyház nemzetiségi politikája a kisebbségi magyar nyelvhasználatot formáló tényező. A stabil, egynyelvűen magyar, ill. magyar domináns magyar–szlovák kétnyelvűségi helyzet eróziójában az egyes felekezetek egyházpolitikájának fontos szerepe van. A felekezetek az általuk kisebbségi nyelven működtetett hitéleti intézmények révén segíthetik és erősíthetik a kisebbségi nyelvhasználatot, hiszen a kisebbség anyanyelvén működő felekezeti alap- és középiskolák, valamint más tanintézetek fenntartásával, a katekétaképzést a kisebbség nyelvén végző hitoktató központok működtetésével, kisebbségi nyelven megjelenő sajtótermékek, vallásos irodalom kiadásával nem csupán a hitéletet, hanem a kisebbségi nyelvbe vetett hitét is építik.

Az egyházi hitélet magyarnyelvűségének megőrzése fontos nyelvi kérdés. Tudatosítani kell, hogy az anyanyelv használata emberi jog, és hogy nyelvi jogainak érvényesítése érdekében a szlovákiai magyar katolikus és nem katolikus közösségnek felelősségteljesen kell képviselnie nyelvi és nemzetiségi érdekeit. A hitélet nyelve olyan nyelvhasználati színtér, amelyet – sem kisebbségi, sem többségi helyzetben – nem lehet csupán az egyház magánügyeként értelmezni.

2 A II. Vatikáni Zsinat *Christus Dominus* c. dekrétuma a 23. pontban kimondja: „Az egyházmegye határainak megállapítása, amennyire csak lehet, Isten népe összetételének figyelembevételével történjék, ami nagyon elősegítheti a megfelelőbb lelkipásztorkodást; arról is gondoskodni kell, hogy e nép demográfiai csoportjait a szerves egységét biztosító polgári hivatalokkal és társadalmi szervezetekkel együtt egybentartsák. Adott esetben tekintettel kell lenni a polgári határookra is, továbbá a személyek, a helyek sajátos – például lélektani, gazdasági, földrajzi, történelmi – adottságaira. [...] ha különböző nyelvű hívőkről van szó, (róluk) nyelvüket jól beszélő papok, illetve saját plébániák által gondoskodjanak, vagy a nyelvet jól tudó és esetleg püspökké is szentelt püspöki helynök útján, vagy más, célravezetőbb módon.”

Irodalom

- Bartha Csilla 1999. *A kétnyelvűség alapkérdései. Beszélők és közösségek*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Csoma László 1992. Zsinat előtt. *Új Szó*, 1992. február 18. 5. p.
- Erdélyi Géza 1992. Elvégzett és elvégzendő feladataink. A szlovákiai református keresztényen egyház élete és szolgálata a világméretű változások közepette. *Új Szó*, 1992. február 11. 7. p.
- Gereben Ferenc 1999. *Identitás, kultúra, kisebbség*. Budapest, MTA Kisebbségkutató Műhely–Osiris Könyvkiadó.
- Gyönyör József 1989. *Államalkotó nemzetiségek. Tények és adatok a csehszlovákiai nemzetiségekről*. Bratislava, Madách.
- Gyurgyík László 1991. Katolikus magyarok Szlovákiában. A katolikus egyház helyzete Szlovákia magyarlakta területein. *Regio*, 2. évf. 3. sz. 130–139. p.
- Gyurgyík László 1994. *Magyar mérleg. A szlovákiai magyarság a népszámlálási és a népmozgalmi adatok tükrében*. Pozsony, Kalligram.
- Hermann József–Imre Samu 1987. Nyelvi változás – nyelvi tervezés Magyarországon. *Magyar Tudomány*, 44. évf. 32. sz. 513–531. p.
- Kiss Jenő 1994. *Magyar anyanyelvűek – magyar nyelvhasználat*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- Kiss Jenő 1995. *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- Lanstyák István 2000. *A magyar nyelv Szlovákiában*. Budapest–Pozsony, Osiris–Kalligram–MTA Kisebbségkutató Műhely.
- Lanstyák István 2002. A magyar nyelv határon túli változatai – babonák és közhelelyek. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 4. évf. 2. sz. 143–160. p.
- Menyhárt József 2003. Egyház és nyelv. A katolikus egyház nyelvpolitikája Szlovákiában. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 5. évf. 2. sz. 3–31. p.
- Menyhárt József 2004. A katolikus egyház nyelvpolitikája Szlovákiában. In Lanstyák István–Menyhárt József (szerk.): *Tanulmányok a kétnyelvűségről II*. Pozsony, Kalligram Könyvkiadó, 28–51. p.
- Molnár Imre 1991. Vallás és egyház a szlovákiai magyarság életében. *Egyházforum*, 6. évf. 3–4. sz. 89–101., 105–120. p.
- Molnár Imre 1998. A magyar anyanyelvű egyházak helyzete Csehszlovákiában. In Tóth László (szerk.): *A (cseh)szlovákiai magyar művelődés története 1918–1998 I. Történelem – demográfia és szociológia – nyelvhasználat és nyelvéjlődés – a mindennapok kultúrája – vallás és egyház*. Budapest, Ister, 207–257. p.
- Rontó Orsolya 2007. A református egyház nyelvpolitikája Szlovákiában. Szakdolgozat. UKF Nitra.
- Sándor Anna 2000. *Anyanyelvhasználat és kétnyelvűség egy kisebbségi magyar beszélőközösségben, Kolonban*. Pozsony, Kalligram.
- Sebők László 1991. A katolikus egyházszerkezet változásai Trianon óta. *Regio*, 2. évf. 3. sz. 65–88. p.
- Tóth László (szerk.) 1998. *A (cseh)szlovákiai magyar művelődés története 1918–1998 I. Történelem – demográfia és szociológia – nyelvhasználat és nyelvéjlődés – a mindennapok kultúrája – vallás és egyház*. Budapest, Ister.

- V. Borbély Anna 1993. Az életkor, a nem és az iskolázottság hatása a magyarországi románok román és magyar nyelvhasználatára. *Hungarológia*, 3. sz. 73–85. p.
- V. Borbély Anna 2002. *Nyelvcseré*. Budapest.

Internetes források

Egyházi Törvénykönyv, 1984 (elektronikus változat). Fordította: Erdő Péter.
<http://www.ppek.hu/k249.htm>
www.communio.hu/ppek – Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár
www.ds-rcc.sk – a dunaszerdahelyi Szent György plébánia weboldala.
www.gloria.sk – Glória Kiadó.
www.jopasztor.szm.sk – a Jópásztor Társulat honlapja.
www.katolik.sk – a szlovák katolikus egyház honlapja.
www.katolikus.hu – a magyar katolikus egyház honlapja.
www.katolikus.hu – Katekizmus (elektronikus változat).
www.katolikus.hu/zsinat - A II. Vatikáni Zsinat (elektronikus változat).
www.katolikus.sk – a szlovákiai magyar katolikusok honlapja.
www.remeny.sk – Remény hetilap.
www.vatican.va – a Vatikán honlapja.